

Cei care pleacă din Omelas

Ursula K. Le Guin

S-a născut în 1929 în Berkeley, California. Devenită celebră cu „The left hand of Darkness”, în 1969, care a luat premiile Hugo, Locus și Nebula în același an, Ursula K. Le Guin a fost răsplătită cu peste 50 de premii, cele mai multe ca scriitoare de SF și fantasy, dar și pentru cărțile pentru copii sau de poezie.

„Mâna stângă a întunericului” a fost tradus la editura Nemira, în țara noastră mai fiind traduse „Lumea lui Rocanonn”, „Deposedatții” (ed. Nemira) și „Vrăjitorul din Terramare” la Editura Alexandria. Multe din romanele sale au fost ecranizate, cel mai cunoscut fiind probabil filmul „Lathes of Heaven”, ecranizarea unei povestiri care a luat premiul Locus în 1973. Este probabil unul din cei mai premiați scriitori de f&sf din toate timpurile, impunându-se ca un scriitor de foarte mare valoare în literatura mondială.

În 2000 a publicat „The Telling”, primul roman SF scris după zece ani. Colecția sa de povestiri „The Birthday of the World” a apărut în 2002. Romanul său din 2001, „The Other Wind”, este unul din cele mai bune romane fantasy din ultimii ani, iar colecția de povestiri fantasy „Tales from the Earthsea” a fost aleasă cea mai bună colecție a anului 2001. În această a doua povestire publicată în Sci-Fi Magazin, Ursula K. Le Guin examinează o temă veche ce frământă de secole omenirea – prețul fericii.

Festivalul Verii sosi în orașul Omelas – luminat de albastrul mării – în larma stolurilor de rândunele și în bătaia clopotelor. În port, pânzele și steagurile vaselor ancorate fluturau, strălucind în soare. Pe străzi, printre casele vopsite în alb, cu acoperișuri roșii, pe lângă grădinile pline de mușchi, pe lângă parcurile uriașe și grădinile publice, puteai vedea procesiunile trecând agale sau mai vioi. Unele erau de-a dreptul decorative, cu bătrâni sobri, îmbrăcați în robe cenușii sau mov, sau breslași serioși și

tăcuți alături de femeile lor, vesele și guralive, ținându-și copiii în brațe. Altele, pe străzile unde muzica răsuna mai tare, mășăluiau în pași de dans, în sunetele produse de tobe și tamburine. Peste tot, copiii se hârjoneau, iar glasurile lor subțiri acopereau, din când în când, larma rândunelelor și cântecele. Toate aceste procesiuni se îndreptau spre nordul orașului, unde, pe pajiștea cea mare numită Green Fields, băieți și fete, aproape dezbrăcați în răcoarea dimineții, cu gleznele și coapsele acoperite de noroi, își antrenau caii, bine odihniți, pentru cursa cea mare. Caii nu aveau niciun fel de echipament pe ei, doar un frâu simplu, fără mușcătoare. Coamele le erau împodobite cu fire argintii, aurii sau verzi. Fornăiau, săreau dintr-un loc în altul și se frecau unul de celălalt; se vedea că nu mai aveau astâmpăr. Erau la fel de emoționați ca și oamenii, caii fiind singurele animale care consideră ceremoniile noastre ca fiind și ale lor. Departe, spre nord și spre vest, se ridicau munții care înconjurau golful în care se găsea Omelas. Aerul dimineții era atât de clar, încât zăpada de pe vârfuri părea că arde în nuanțe de alb și auriu, sub cerul de un albastru închis. Vântul era domol, fluturând bannerele care anunțau cursa. Liniștea imensei pajiști era uneori inundată de sunetul muzicii, care ba era mai slab, ba mai puternic, dar care se apropia constant, făcând ca aerul să se cutremure de veselia, provocată de cântece și de dăngănitul voios al clopotelor.

Dar cum poți descrie veselia? Cum să-i descrii pe veselii locuitori ai orașului Omelas?

Pentru că, deși nu erau niște oameni simpli, ei reușeau să fie fericiți. Dar noi nu mai știm să folosim cuvinte pentru veselie sau fericire. Zâmbetele au devenit uitare. Când încerci să descrii stări, ca fericirea sau veselia, lumea începe să facă tot felul de scenarii. Începe să caute Regele, călare pe cel mai frumos armăsar sau întins pe un tron de aur, cărat de sclavi viguroși și înconjurat de cavalerii săi nobili. Cei de pe Omelas nu erau barbari. Nu cunosc legile și regulile după care se ghida societatea lor, dar nu cred că erau prea multe. La fel cum se puteau descurca fără monarhie sau sclavi, nu aveau nicio problemă în a trăi fără bursă, reclame, servicii secrete sau bombe. Dar, repet, să nu credeți ca erau oameni simpli, păstori idilici, sălbatici blânzi sau visători orbi. Erau la fel de complicați ca și noi. Doar că noi avem prostul obicei – încurajat de pedanți și de cei ce se cred sofisticăți – să credem că fericirea e o prostie. Că numai durerea e ceva inteligent și că răul e interesant. Aici ne trădează pe noi arta: refuzând să admită că răul e banal și că durerea e teribil de plictisitoare. Dacă nu poți fi ca ei, stai prin preajma lor. Dacă doare, repetă. Dar, ridicând în slăvi durerea, condamni plăcerea, alegând violența, pierzi totul. Noi suntem

aproape pierduți; nu mai știm să descriem un om fericit, nu mai știm să ne bucurăm când suntem fericiți. Așa că mă întreb cum v-aș putea descrie oamenii din Omelas? Nu erau niște copii naivi și fericiți – deși copiii lor erau fericiți cu adevărat. Erau doar niște adulți inteligenți și pasionali, ale căror vieți nu fuseseră ruinate. Ce minune, aproape că mi-a ieșit. Dar aș dori să o pot face mai bine, mi-aș dori să vă conving. Omelas, așa cum îl descriu eu, pare un oraș din basme, de demult și de departe, de genul a fost odată ca niciodată. Poate că cel mai bine ar fi să încercați să vi-l imaginați singuri, pentru că eu, cu siguranță, nu voi reuși să o fac așa cum mi-aș dori. De exemplu, hai să luăm tehnologia de care dispuneau. Nu existau nici mașini pe străzi și nici elicoptere care să le survoleze și cred că lucrul ăsta se întâmpla datorită faptului că cei din Omelas erau fericiți. Pentru că fericirea se bazează pe modul în care suntem capabili să distingem corect, între ce e necesar, între ce nu este necesar și distructiv și între ceea ce este distructiv. Totuși, în cea de a doua categorie – a lucrurilor nenecesare și nedistructive – adică luxul, confortul, exuberanța, bănuiesc că puteau avea centrale termice proprii, metrouri, mașini de spălat și alte chestii dintr-acestea minunate, din care unele poate nici măcar nu au fost inventate aici, cum ar fi diverse aparate de zbor pe bază de energie solară sau un medicament care să vindece răcelile definitiv. Sau poate că nu aveau nimic din toate acestea: nu are nicio importanță. Alegeți dumneavoastră. Înclin să cred că oamenii din orașelele din nordul și sudul coastei veniseră în Omelas în zilele premergătoare Festivalului în niște trenulețe foarte rapide sau în tramvaie etajate și că gara din Omelas e cea mai frumoasă clădire din oraș, deși mai comună decât magnifica Piață a Fermierilor. Dar cu sau fără trenuri, simt că Omelas vă face impresia unui loc cam idilic. Zâmbete, clopote, parade, cai, bla, bla. Dacă așa e, atunci simțiți-vă liberi să adăugați și o orgie. Dar, nu vă gândiți la templele alea din care răsar frumoși preoți și preotese goale, în extaz și gata să se culce cu oricine, bărbat sau femeie, cunoscut sau străin, sau care își doresc comuniunea cu zeul sângelui, deși ăsta a fost și primul meu gând. Dar e mai bine fără temple în Omelas, în special fără temple cu bărbați. Religie, da, preoți, nu. Desigur, e în regulă ca frumuseți goale să rătăcească peste tot, oferindu-se, ca niște mâncăruri divine, oricărui însetat de beția cărnii. Să se alătore atunci procesiunilor! Fie ca muzica să răsunе deasupra acestor festine carnale și fie ca gloria dorinței nestăvilite să fie cântată în sunet de tobe și – un punct deloc neînsemnat – fie ca rezultatele acestor ritualuri încântătoare să fie iubite și îngrijite de toată lumea. Ceea ce știu cu siguranță e că în Omelas nu există vină. Dar vina nu ar trebui să existe nicăieri în lumea asta. La început am

crezut că nu aveau droguri, dar asta ar fi fost prea puritan. Pentru cei cărora le place așa ceva, parfumul dulce și slab al *drooze*-ului se găsea peste tot pe străzile orașului, un drog care mai întâi provoacă o agerime și o ascuțire a minții și corpului, iar apoi, după câteva ore, o stare de leneveală și de visare, cu viziuni în care ți se dezvăluie cele mai ascunse secrete ale Universului, ca să nu mai vorbim de experiențele sexuale pe care le poți trăi atunci când iei acest drog, experiențe altfel de neatins. Toate astea fără frica de a deveni dependent. Pentru cei cu gusturi mai modeste, probabil că exista berea. Ce altceva mai putem găsi în acest oraș al fericirii? Simțul victoriei, celebrarea curajului. Dar așa cum putem trăi fără preoți, așa putem trăi și fără soldați. Bucuria clădită pe un asasinat perfect nu e bucurie adevărată; e plină de spaime și e trivială. O mulțumire generoasă și fără rezerve, un triumf imens venit ca urmare nu a unei izbânzi împotriva vreunui inamic din afară, ci ca urmare a comuniunii cu cele mai bune lucruri din sufletele oamenilor de pretutindeni și cu splendoarea verilor din toată lumea, iată ce adăposteau inimile oamenilor din Omelas, iar victoria pe care o celebrau ei nu era altceva decât triumful vieții. Sunt aproape sigur că celor mai mulți dintre ei nici nu le trebuia *drooze* pentru a se simți bine.

Majoritatea procesiunilor au ajuns, de acum, la Green Fields. Un miros îmbătător de mâncare vine dinspre corturile roș-albastre ale vânzătorilor. Fețele bebelușilor sunt vesele și lipicioase; în barba căruntă a unui bărbat sunt agățate resturi de plăcintă. Tinerii, băieți și fete, și-au încălecat caii și au început să se grupeze la linia de start. O femeie bătrână, mică, grasă și veselă, împarte flori dintr-un coș la toată lumea, iar bărbații tineri și înalți își pun aceste flori în părul lor negru și strălucitor. Un băiețel de nouă sau zece ani stă, undeva la marginea mulțimii, singur, și cântă la flautul său din lemn. Lumea se oprește să-l asculte, îi zâmbește, dar nimeni nu-i vorbește, căci el nu-i vede, absorbit cum este de muzica lui, cu ochii săi negri, vrăjiți de sunetele subțiri și magice ale flautului. Își termină cântecul și, încet, își coboară brațele, încrucisându-le în jurul flautului.

Și, de parcă acesta ar fi fost semnalul, dintr-odată încep să se audă sunetele prelungi ale trompetelor de lângă pavilionul aflat la linia de start; sunete imperioase, prelungi și melancolice. Caii se agită pe picioarele lor subțiri și câțiva dintre ei de-abia pot fi stăpâniți. Serioși, tinerii competitori îi mângâie pe coamă, încercând să-i liniștească: „stai cuminte, frumosul meu, speranța mea.” Încep să se alinieze, după rang, de-a lungul liniei de start. Mulțimea, adunată de-a lungul traseului cursei, pare un câmp cu iarbă și flori, bătut de vânt.

Vă vine să credeți? Puteți crede în festival, în oraș, în bucurie? Nu? Atunci, să vă mai descriu ceva.

Într-o pivniță a uneia dintre frumoasele clădiri publice ale orașului Omelas sau poate doar a uneia dintre spațioasele sale case private, se află o cameră. Ușa e încuiată și nu există ferestre. O lumină slabă se strecoară timidă printre crăpăturile scândurilor, venind tocmai de la fereastra acoperită cu pânze de păianjen, de deasupra pivniței. Într-unui din colțurile acestei cămăruțe, se găsesc două mopuri, noduroase, țepene și mirosind puternic, chiar lângă o găleată ruginită. Podeaua e murdară și umedă, așa cum sunt, în general, podelele tuturor pivnițelor. Camera are maxim vreo trei metri lungime și doi lățime; e doar o cămară nefolosită. În cameră, un copil stă așezat pe podea. Ar putea fi și băiat și fată. Pare de șase ani, dar, de fapt, are zece. E sărac cu duhul. Probabil că s-a născut așa sau poate că a devenit idiot din cauza fricii, a malnutriției și a neglijării. Se scarpină în nas și, din când în când, își atinge organele genitale sau degetele de la picioare. Stă ghemuit în colțul cel mai îndepărtat de găleată și de cele două mopuri. Se teme de mopuri. Le găsește înfricoșătoare. Deși închide ochii, știe că mopurile sunt tot acolo și că ușa e închisă și că nimeni nu va veni. Ușa e întotdeauna închisă și nu vine nimeni, decât foarte rar – copilul nu știe ce înseamnă timpul – când ușa se deschide cu un scârțâit îngrozitor și o persoană sau mai multe intră în mica încăpere. Una dintre aceste persoane se apropie de el și-l lovește să se ridice în picioare, dar celelalte nu se apropie niciodată, ci se mulțumesc doar să tragă cu ochiul, privindu-l cu ochi înfricoșați și plini de dezgust. Castronul de mâncare și cana cu apă sunt umplute în grabă, ușa e încuiată la loc, iar ochii dispar. Oamenii de la ușă nu spun niciodată nimic, dar copilul, care nu a trăit toată viața doar în cămara aceea, și care încă își mai poate aminti lumina soarelui și șoaptele mamei, o face uneori. „Voi fi cuminte”, spune el. „Vă rog, lăsați-mă să ies, voi fi cuminte.” Nu-i răspunde nimeni, niciodată. Noaptea, copilul obișnuia să strige după ajutor și să plângă ore în șir, dar acum nu mai poate decât scânci, din când în când. De vorbit, o face din ce în ce mai rar. E atât de slab că aproape nu are tălpi; stomacul umflat îi iese în afară; se hrănește doar cu o jumătate de castron de terci pe zi. E gol. Încheieturile și coapsele sunt pline de puroi, căci e nevoit să stea, tot timpul, în propriile excremente.

Toată lumea știe că el e acolo, toți locuitorii din Omelas. Unii au venit să-l vadă, alții se mulțumesc doar cu faptul că știu că e acolo. Cu toții știu, de asemenea, că acolo e locul lui. Unii înțeleg de ce, alții nu, dar cu toții știu că fericirea lor, frumusețea orașului în care trăiesc, prietenia frățască

dintre ei, sănătatea copiilor lor, înțelepciunea savanților, măiestria muncitorilor și chiar abundența recoltelor lor și vremea bună depind în întregime doar de nefericirea acestui copil.

Acest lucru le este, de obicei, explicat copiilor când ajung la vârste cuprinse între opt și doisprezece ani sau oricând aceștia sunt capabili să înțeleagă, iar majoritatea celor care vin să-l viziteze pe copil sunt tinerii, deși, se mai întâmplă să mai vină sau să revină și câte un adult. Dar, indiferent de cât de bine li se explică lucrurile, toți acești tineri spectatori sunt întotdeauna șocați și îngroziți de ceea ce văd. Se simt dezgustați, deși credeau că acest lucru nu li se mai poate întâmpla. În ciuda tuturor explicațiilor, ei se simt furioși și neputincioși. Ar vrea să poată face ceva pentru copil. Dar nu pot face nimic. Dacă ar scoate copilul din acel loc nenorocit, dacă l-ar lăsa să vadă lumina soarelui, dacă l-ar îngriji și alinta, dacă l-ar hrăni și spăla, ei bine, toate astea ar fi un lucru bun; dar, în același timp, dacă ar face toate astea, toată prosperitatea, frumusețea și fericirea din Omelas ar dispărea. Astea-s condițiile. Toată fericirea și grația tuturor celor din Omelas contra fericirea, mai bine spus, îmbunătățirea unei singuri vieți. O viață contra câteva mii. Dar asta ar însemna să accepte vina.

Iar condiția e severă și absolută: e interzis să-i adreseze chiar și un singur cuvânt aceluia copil.

De multe ori, tinerii se duc acasă plângând sau furioși, după ce văd copilul și sunt puși față în față cu acest teribil paradox. Uneori se gândesc la asta săptămâni întregi sau chiar ani. Dar, pe măsură ce trece timpul, încep să înțeleagă că, și chiar dacă acel copil ar fi eliberat, asta nu l-ar ajuta prea mult. Poate că ar simți ceva mai multă căldură și ar mânca mai bine; dar cam atât. E prea bolnav și idiotizat pentru a mai putea simți adevărata bucurie. A trăit deja prea multă vreme în frică pentru a se mai putea elibera vreodată de frică. Obişnuințele pe care și le-a format nu l-ar lăsa să mai răspundă la un tratament uman. Într-adevăr, după toți acești ani, nu ar mai putea trăi la lumina soarelui, fără zidurile din jurul lui și fără excrementele în care a stat atâta vreme. Lacrimile lor, provocate de amara injustiție, încep să se usuce când încep să înțeleagă și să accepte adevărata injustiție, cea a realității. Și, totuși, chiar în această furie și în aceste lacrimi ale lor, în generozitatea lor și în recunoașterea propriei lor neputințe se află adevărata sursă a splendorii vieții lor. Pentru că fericirea lor nu e una iresponsabilă. Ei știu că, la fel ca și acel copil, nu sunt liberi. Ei știu ce e mila. Existența copilului și faptul că ei știu despre el fac posibilă nobilitatea construcțiilor lor, frumusețea de nedescris a muzicii lor, profunzimea științei lor. Tocmai din cauza aceluia copil se poartă ei așa bine cu copiii lor. Și mai știu că dacă

nefericitul acela nu ar fi ascuns bine, în întuneric, nici copilul de afară nu ar mai cânta atât de frumos la flautul său, în timp ce tinerii călăreți se aliniază, frumoși și încrezători, la startul cursei din dimineața superbă de început de vară.

Ei, acum credeți în existența lor? Nu-i așa că-s mai credibili acum? Mai am, însă, un singur lucru să vă spun și, credeți-mă, e de-a dreptul incredibil.

Uneori, câte un adolescent, fată sau băiat, dintre cei care se duc să-l viziteze pe copil, nu se întorc acasă plângând sau furioși, de fapt, nu se mai întorc acasă deloc. Alteori chiar și câte un adult, femeie sau bărbat, devine dintr-odată tăcut și, după două zile, își părăsește frumoasa casă. Acești oameni ies pe stradă și, întotdeauna, merg singuri. Merg până ies din orașul Omelas, părăsindu-l pe minunatele lui porți. Merg mai departe, până ajung pe câmpurile fermierilor din Omelas. Fiecare dintre ei merge singur, bărbat sau femeie, băiat sau fată. Noaptea vine și acești călători ajung pe străduțele satelor, cu casele cu ferestre luminate și, după ce trec de ele, se afundă în întunericul câmpiilor. Singuri, unul câte unul, ei merg mai departe spre munți, spre nord sau spre vest. Continuă să meargă. Părăsesc ținutul Omelas, mergând mai departe în întuneric și nu se mai întorc niciodată. Locul înspre care merg e și mai greu de imaginat, pentru cei mai mulți dintre noi, decât orașul fericirii. Eu, cel puțin, nu-l pot descrie câtuși de puțin. Se poate chiar să nici nu existe. Dar ei, cei care pleacă din Omelas, se pare că știu încotro merg.

Traducere: Emanuel Huțanu

„The Ones Who Walk Away From Omelas” by Ursula K. Le Guin

Copyright © 1973, 2001 by Ursula K. Le Guin. First appeared in New Dimension 3; from the Author’s collection, THE WIND’S TWELVE QUARTERS.